

A 25 év a szakirodalom tükrében

J É R O M E R E N É

A szakma fejlettségét, fejlődését sok minden egyéb között irodalmán keresztül lehet lemérni, nyomon kísérni.

A magyar erdészeti szakirodalom könyvespolcán végigtekintve első megállapításunk az, hogy a most lezárult negyedszázad meglehetősen elkülönült, szinte előzmény nélküli, önálló részként jelentkezik, s abban három, jellegzetes szakasz különíthető el.

Az első a felszabadulást követő tíz évre terjed és nagyjából a *brosúrirodalom* korszakának tekinthető. A rákövetkező öt évet az 1954. évi fejlesztési koncepció határozza meg és szinte minden erőt a *technológiai utasítássorozat* megjelentetése köt le. A legutóbbi elmúlt évtized az átfogó, nagy művek, *monográfiák* korszaka. Erre az időre értek meg az új társadalmi rendszer első szakmai kiválóságai, ekkor voltak nagyobb méretekben értékesíthetők mindazok a lehetőségek, amelyeket a felszabadulás ténye hozott a szakma számára.

A broszúrirodalom

A második világháború pusztításai után forradalmi társadalmunk elsőnek is a közlekedési pályák, a budapesti hidak újjáépítésének feladatával találta magát szembe. Szakirodalmunkban ezeknek a hidaknak, utaknak szerepét a folyóiratok töltötték be. Az erdőgazdálkodás országos szervezetének kialakítása után közvetlenül, szinte egyidőben indult meg lapunk — az ERDÉSZETI LAPOK — folytatása és új lapként a gazdaságirányítás és szakszervezet orgánuma, az ERDŐGAZDASÁG. Ezeknek lapszámaiban kaptak hangot elsőnek a haladó szakemberek nézetei, elgondolásai, s ezek fordították a figyelmet elsőnek a számunkra is megnyílt szovjet ismeretanyag felé. Az érdeklődés legnagyobb részét a Szovjetunióban akkor már erőteljesen fejlett gépesítés, valamint a számunkra új mezővédő erdősávok felé fordult.

Még a lapok megindulása előtt, a szellemi életben is érvényes tömegtehetetlenség folytán, szinte megszokásból folytatódott az ERDÉSZETI KÍSÉRLETEK kiadása. A főiskola, illetve egyetemi karral kapcsolatban fenntartott Erdészeti Kutató Intézet kiadványa már 1946-ban megjelent és egészen az Erdészeti Tudományos Intézet alapításáig — 1949-ig — élt. Közleményei főleg korábbi kutatásoknak, a fejlesztést közvetlenül kevésbé érintő eredményeiről számoltak be. Az új nézet csak az 1950., illetve 1953-ban megjelent ÉVKÖNYV-ekben jelentkezik.

Időközben a folyóiratok közlési lehetőségei kevésnek bizonyultak, az új ismeretek iránti igény rendkívüli módon fokozódott. Ennek első nagyobb mértékű kielégítését tették lehetővé a sorozatban kiadott broszúrák: az 1949-ben létrehívott Erdészeti Tudományos Intézetnek 1949—1950 között 21. sorszámig menő, de tulajdonképpen csak 19 füzetből álló KÖZLEMÉNYEI, az ERDÉSZETI TUDOMÁNYOS KISKÖNYVTÁR 11 füzetből álló, 1952—1953 között kiadott broszúrái, a MEZŐGAZDASÁGI KISKÖNYVTÁR-nak 18. sorszámig menő, de tulajdonképpen csak 16 füzetből álló sorozata 1951—52 között, és bizonyos értelemben ide kell még sorolni az Erdészeti Tudományos Intézet két első, 1951. és 1952. évi, de 1953-ban, illetve 1954-ben megjelent ÉVKÖNYVÉ-t.

Ezek a nagyrészt brosúra terjedelmű munkák már hatásosan egészítették ki a folyóiratok ismeretanyag közlését. Alapot adtak egy-egy termelési ágazat általános fejlesztéséhez, újaknak bevezetéséhez, összefoglalva egyes részterületek anyagát. Foglalkoztak a maggyűjtés, -tárolás és -vizsgálat, az erdei fák nemesítése, a gyorsannövő fafajok állományápolása, az erdőgazdasági munkák gépesítése, a fakitermelési szerszámok, a fafeldolgozó fűrészüzemek berendezése és a mellékhasználatok számos új kérdésével. Közléseikben — ha gyakran csak kezdetlegesen — felrajzolódott és rögzült az egész erdőgazdálkodás fejlesztési iránya. Spontán megnyilatkozások voltak ezek, úgy, ahogyan ezt az igények kívánták és a lehetőségek engedték.

Bár az első évtizedre a brosúraindólatom a jellemző, második felében már megjelennek főleg tankönyv, vagy segédkönyv jellegű nagyobb művek is. Ebben az időben jutnak el hozzánk nagyobb mértékben a nagy orosz gondolatok, amelyen a szovjet erdőgazdálkodás is kialakult. Legfontosabb e téren *Morozov* tanítása az erdőről. Első magyar fordítása sajnos sok hibával készült, így nem érte el azt a hatást, amit az eredeti mű megérdemelt volna és mélyebb megismerése csak az orosz nyelvnek nálunk is gyorsan terjedő ismerete után vált lehetségessé. Sorra megismerhettük azonban az ennek alapján kifejlődött nézeteket a szovjet irodalom nagyobb mértékű közreadásával. Országon belül kevés elismerésre talált ennek a korszaknak magyar irodalmában *Fehér Dániel* talajbiológiája is. Annál nagyobb érdeklődés nyilvánult meg iránta külföldön. Az erdőgazdaság általános fejlesztése terén jelentősebb szerephez jutott két mű — *Koltay György* szerkesztésében 1953-ban megjelent A NYÁRFA és *Babos Imre* MAGYARORSZÁG TÁJI ERDŐMŰVELÉSÉNEK ALAPJAI. Az előbb említett elnyerte szerkesztőjének a legmagasabb hivatalos elismerést is, 1954-ben Kossuth-díjjal jutalmazták.

Ezek a nagyobb művek már átvezetnek az erdészeti irodalom második korszakába.

Az egységes fejlesztési koncepció kialakításának korszaka

Az előző korszaknak spontán fejlesztési törekvéseit az 1954. évi kormányhatározat rendszerbe fogta össze és kijelölte az országosan egységes irányvonalat. Hatéves távlatot tűzött maga elé, de csaknem a rákövetkező teljes öt évet vette igénybe az elgondolás megvalósítására hivatott, könyvalakban kiadott utasítás-sorozat összeállítása. Az erdőrendezés kezdte a sort 1955-ben, majd követték ezt az erdőnevelési, csemetetermelési, erdőhasználati, maggazdálkodási, erdővédelmi, erdősírtési és fásítási, majd jóval később, 1962-ben, de mégis ide csatlakozóan a gépesítési útmutató.

Ezek az utasítások nagy jelentőségűek voltak a szocialista erdőgazdálkodás kialakítása terén hazánkban. Ezek teremtették meg elsőnek az intézkedések helyes felfogásának lehetőségét is az egységes szaknyelv, egzakta nevezékek megteremtésével. Rendkívüli fontosságú volt ez különösen az erősen heterogén képzettségű, az intézkedéseket végrehajtó középkáderekre tekintettel. Ezekben az utasításokban adódott alkalom először, hogy országosan egységesen, a termelés minden részletére kiterjedően bevezessük az élenjáró gyakorlat legjobb módszereit. Úgrásszerű fejlődést hoztak ezek az erdőgazdálkodásban. Elegendő itt csak a nagyrészt ezek alapján készült 10 éves üzemtervekre, a V-fás erdőnevelésre, korszerű csemetetermelésre, maggazdálkodásra, nagymértékű erdőtelepítésekre, az elmaradt felújítások pótlására, tisztítások elvégzésére, az erdei munkák gépesítésének rohamos előretörésére rámutatni. Nagyrészt ezeken keresztül

vált általánossá a nyárfatermesztés. Ezeknek az utasításoknak köszönhető, hogy az eredetileg hatévesre tervezett fejlesztési időszak erősen megduplázódott, az utasítások főbb vonásaikban még ma is érvényben vannak.

Az utasítások összeállítása láthatóan lekötötte az egész szellemi, írói kapacitást. Nagyobb jelentőségű mű ebben az időszakban csak a tankönyvek között jelent meg — *Sébor János* életműve, az ÁLTALÁNOS GEODÉZIA két kötete — és a háborús évek óta nélkülözött ERDÉSZETI KÉZIKÖNYV *Madas András* szerkesztésében. Önálló mű még *Benkovits Károly*: LEGELŐVÉDŐ FÁSÍTÁS.

Az egyéb ismeretanyag közlése ebben az időben nagyrészt a folyóiratokra és ezek közül is a rohamosan fejlődő AZ ERDŐ-re hárult, valamint a sajnos csak kis példányszámban megjelenő tudományos évkönyvekre — az 1954-ben meginduló ERDÉSZETI KUTATÁSOK-ra és ERDÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK-re. Előbbi a tudományos intézeté, utóbbi az egyetemé. Az időközben rohamosan felszaporodó ismeretanyag, sorra beérő kutatási eredmények azonban már nagyobblélegzetű művek megjelenését sürgették és a szerteágazóan sokasodó közlések már egy-egy szűkebb szakterületnek erőteljesebb összefogását tették szükségessé. Így következett el az erdészeti szakirodalmunk újabb korszaka.

A monográfiák korszaka

Két — jelentőségénél és terjedelménél fogva — kiemelkedő vállalkozás jellemzi legjobban ezt az időszakot, a legutóbb elmúlt évtizedet.

Az első az Erdészeti Tudományos Intézet kutatóinak és egyes külső munkatársainak tanulmányaiból *Keresztési Béla* szerkesztésében a legfontosabb álmányalkotó fafajainkra vonatkozó legújabb ismereteket közreadó monográfiasorozat: 1962-ben a MAGYAR NYÁRFATERMESZTÉS, 1965-ben az AKÁC-TERMESZTÉS MAGYARORSZÁGON, az 1966-os A FENYŐK TERMESZTÉSE és 1967-ben A TÖLGYEK. A sorozat jelentőségét az adja, hogy abban a legújabb kutatási eredményeket a termelés fejlesztéséhez szükséges tudományos mélységben állították rendelkezésre, fafajonként rendezve úgy, amint a kérdések a szakmai gyakorlatban jelentkeznek. Kiegészíti ezt a sorozatot egy eddig eléggé elhanyagolt fafaj, a fűz tekintetében *Tompa Károlynak* és *Bründl Lajosnak* közös munkája. *Keresztésinek* ebben a korszakban kifejtett hatalmas arányú irodalmi tevékenységét megkoronázza 1968-ban a saját munkájaként megjelent MAGYAR ERDŐK szép kiállítású, hatalmas kötete. A magas színvonalú tájismertetésen túlmenően lerakja ebben az erdők sokoldalú hasznosításának magyarországi elvi alapjait és új utat nyit az erdő hasznai értékelésének.

A másik, az ágazatirányítás által szolgálati használatra a magyar erdészeti szakirodalomban eddig soha nem volt terjedelemben kiadott munka a *Danszky István* által szerkesztett, több mint három és félezer oldalnyi MAGYARORSZÁG ERDŐGAZDASÁGI TÁJAINAK ERDŐFELÚJÍTÁSI, ERDŐTELEPÍTÉSI IRÁNYÉLVEI ÉS ELJÁRÁSAI c. hatkötetes mű a hozzátartozó külön határozó és egyéb könyvekkel. A mű a gyakorlati szakemberek legjobbainak széles körű tapasztalatai és elgondolásai alapján készült; lezáruló, erősen biológiai beállítottságú korszak tükröződik benne.

A két, korszakjellemző sorozat mellett ebben az időben még számos nagyjelentőségű mű látott napvilágot. Mindjárt 1960-ban találkozunk *Magyar Pál*: ALFÖLDFÁSÍTÁS című kétkötetes munkájával. A benne feldolgozott kutatási eredmények nem a felszabadulás óta eltelt időszakban keletkeztek, de az erdészeti növényökológia ilyen tudományos mélységű művelése még sokáig hasznosan támogathatja erdőgazdálkodásunk fejlesztését.

Egy másik, de messzebb a jövőbe mutató irányzat előfutáraként jelenik meg ugyanebben az évben *Halász Aladár* statisztikai munkája. Az üzemgazdasági, közgazdasági megfontolások jelentkeztek közvetlenül a felszabadulás után *Farkas Vilmos* kisebb munkáiban, de kifejlődésükhöz a tervutasításos gazdaság-irányítás elhatalmasodása nem kedvezett. Újabb jelentkezésük elsőnek is adatok ismeretét követelte. Ezeket dolgozta fel Halász 1920—1958-ra vonatkozóan, majd az időszak derekán, 1966-ban a folytatás is napvilágot látott. A korszak végén feltűnik az operációkutatás egyik eleme is, *Farkas Vilmos* tollából A LI-NEARIS PROGRAMOZÁS MATEMATIKAI ALAPJAI.

Az elmúlt évtizedben értek meg a feltételek az erdő és vadgazdálkodás, valamint a hozzá kapcsolódó faipar teljes fogalomanyagának lexikális feldolgozására. *Ákos László* vállalkozott rá közgazdasági, szerkesztői ismeretei és az erdőgazdálkodással és faiparral tartott csaknem két évtizedes szoros kapcsolata alapján. A címszavak összeállításába és feldolgozásába bevonta a szakterület csaknem valamennyi számottevő tudományos és gyakorlati művelőjét. Az ő közreműködésükkel jelent meg 1964-ben az első magyar ERDÉSZETI, VADÁSZATI ÉS FAIPARI LEXIKON hatalmas kötete. A mű sajnos nem hibátlan, hasznos volna kiegészítésként összeállítani és pótlólag kiadni a kiigazítások jegyzékét.

Erdőgazdálkodásunk fejlesztésére jelentős hatást gyakoroltak és egyben jól tükrözik szakmánk fejlettségét az ebben az időszakban megjelent egyetemi tankönyvek, segédkönyvek és nem a kimondottan ennek készült, de erre kiválóan alkalmas egyéb szakkönyveink is. Az erdőgazdálkodás általánosan belterjesebbé válása kényszerítette ki a feltárással, szállítással való behatóbb foglalkozást. Ezen a területen jelent meg *Herpay—Pankotai*: ERDÉSZETI SZÁLLÍTÁSTAN-a, bizonyos mértékig ide tartozik ugyanezen szerzők MEZŐGAZDASÁGI ÜTÉPÍTÉS c. műve, valamint az osztrák *Pestálnak* fordításban megjelentetett műve, az ÁTHELYEZHETŐ KÖTÉLPÁLYÁK ÉS KÖTÉLDARUK. A gépesítés fejlesztése, illetve fejlettségére utal *Szepesi László*: A MOTORFŰRÉSZ és ERDŐGAZDASÁGI GÉPEK JELLEMZŐI ÉS HASZNÁLATA címen megjelent könyvei.

A termőhelyfeltárásnak nemcsak elméleti, de gyakorlati kialakultságát és jelentős becsben tartását jelenti *Babos—Horváthné—Járó—Király—Szodfridt—Tóth*: ERDÉSZETI TERMŐHELYFELTÁRÁS ÉS TÉRKÉPEZÉS című átfogó munka. Az erdővédelem is kilép a pusztán biológiai jellegből és a károsítóknak, leküzdésük lehetőségeinek mélyebb megismerésére törekszik. Ide számítható *Győrfi Jánosnak* korábban megjelent ERDÉSZETI ROVARTAN-a, de mindenképp az ebben a korszakban megjelent ERDŐVÉDELEMTAN-a, *Gyarmati—Igmándi—Pagony*: FAANYAGVÉDELEM című műve, *Vlaszaty Ödön* új korszakot nyitó könyve, a VEGYSZERES NÖVÉNYIRTÁS AZ ERDŐGAZDASÁGBAN és most legújabban *Haracsi Lajos* könyve, az ERDÉSZETI NÖVÉNYKÖRTAN.

Az erdőhasználat tudományos elmélyítését tükrözi *Szász Tibor*: A FADÖNTÉS KUTATÁS ÚJ ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI EREDMÉNYEI és a mellékhasználatok országos jelentőségű elmélyítésére utal *Lukács István*: ERDEI MELLÉKTERMÉKEK GYŰJTÉSE ÉS FELHASZNÁLÁSA című könyvecske. A szovjet példán indult és sikeres hazai alkalmazásmódjának megtalálását érezhetjük *Héder—Mészöly*: ZÖLDÖVEZETI ERDŐK — TÁJFÁSÍTÁS című munkában. Egész erdőművelésünk tudományos alapjait pedig *Majer Antal*: MAGYARORSZÁG ERDŐTÁRSULÁSAI című tekintélyes munkájában foglalta össze, tük-

röztetve erdőművelési gyakorlatunk megalapozott fejlettségét. Új irányt mutat *Nemky Ernő* szerkesztésében az ERDÉSZETI NÖVÉNYNEMESÍTÉS.

Erdészeti szakirodalmunk tárában külön polcot tölt meg a vadgazdaság, vadászat. Irodalma az elmúlt negyedszázadban, de különösen az utolsó évtizedben eddig soha nem látott virágzást mutat fel és egyben jellemző arra a hasonló megbecsülésre, amit ez az ágazat hazánkban a felszabadulás után egyre fokozódóan, sajnos túlzástól sem mentesen elért.

Szaktánk ezen ágazatának irodalmát kétségtelenül *Szederjei Ákos* fémjelzi. Irodalmi munkássága már a háború éveiben kezdődött, de a mostani időszakban teljesedett ki. Az 1957. évben jelent meg VADGAZDÁLKODÁSI ALAPISMERETEK című könyve, majd sorra vette csaknem valamennyi fontosabb vadfajtánk monografikus feldolgozását. *Studinka László* közreműködésével még ebben az évben jelent meg a NYÚL, FÁCÁN, FOGOLY, 1959-ben az ÓZ, 1960-ban a SZÁRVAS és ezeket egészítette ki a korszak végén *Páll Endre*: A VADDISZNÓ ÉS VADÁSZATA, majd *Szabolcs József*: A DÁMVAD. *Szederjei* mellett kisebb, de a vadgazdálkodás szempontjából igen jelentős munkákkal szerepel *Bencze Lajos*. Írásai mind a vad-, mind az egyetemes erdőgazdálkodás szempontjából igen egészséges nézeteket képviselnek, nem rajtuk múlik, vagy múlt a gyakorlat más irányja. Jelentős még *Bertóti István* működése, VADGAZDÁLKODÁSI ALAPISMERETEK című, rövid idő alatt négy kiadást megért munkája nagyban hozzájárult az új vadásztársadalom kultúrájának emeléséhez.

Az átfogó, nagy művek korszakának végén, 1967-ben újabb brosúrasorozat indult ERDEI MUNKÁK MESTERFOGÁSAI címen. Ez célul tűzte az időközben már tekintélyes számban kialakult, képzett, állandó szakmunkás társadalom ismeretanyagának bővítését, tudásának állandó ébrentartását. Az eddig megjelent füzetek szerzői — *Kozma László, Herpay Imre, Czédli Béla, Szász Tibor és Kollwenz Ödön* — a legjobb tudományos és gyakorlati alapoknak szakmunkás szinten való megfogásával és közreadásával szintén eredményesen járulnak hozzá szakmánk fejlődéséhez. A sorozatban magában pedig szakmánk fejlettségének egyik fontos jellemzője tükröződik: az erdei munka szakmává válása.

*

A tudás hatalom — a könyv fegyver! — Az elmúlt negyedszázad fegyvertárán végigtekintve nem lenne teljes a kép, ha kifelejtjük az egyre jobban szaporodó szakirodalomban eligazító, azt részletesen összefoglaló könyvészeti munkát — *Kolossváry Szabolcsné* összeállításában megjelent A MAGYAR ERDÉSZETI IRODALOM BIBLIOGRÁFIÁJA című katalógust. Egyelőre csak a felszabadulás utáni két évtizedre vonatkozóan áll rendelkezésre, és továbbvezetéséről nem szabad megfeledkeznünk.

Szakirodalmunk könyvespolcáról ma korszerűen fejlett, a felszabadulás előttitől lényegesen különböző erdőgazdálkodás tükröződik. Alapjaiban tudományos eredményekkel alátámasztott, gyakorlatában országosan egységes, magas színvonalú termelő tevékenységről tanúskodik. A fejlődés egyes fokozatai időben jól elkülöníthetők és felismerhetők azok a vezéreszmék, amik az egyes szakaszokat irányították, sőt az is, ami a közeljövőt meghatározza. Ez kétségtelenül a gazdaságosság lesz. Törvényszerűségeinek felismerésén, célszerű alkalmazásán múlik, hogy elkövetkező fejlődése szakmánknak milyen mértékű és főleg milyen ütemű lesz.

Újabb negyedszázad lezajlása után utódainkat remélhetőleg ugyanaz a lelkesedés töltheti majd el, mint amilyen ma bennünket saját eredményeink láttán.